

7 Tenuitvoerlegging van sancties

S.N. Kalidien

- De totale instroom van gedetineerden in het gevangeniswezen daalt sinds drie jaar, na een periode van groei. In 2009 stroomden 40.300 gedetineerden in, tegen 43.800 in 2007. In 2004 ging het om een instroom van 37.500 gedetineerden.
- Op 30 september 2009 telde Nederland bijna 11.700 strafrechtelijk gedetineerden, tegen 14.800 gedetineerden in 2004.
- In 2009 is de instroom van het aantal tbs-gestelden gedaald tot 110; in 2000 was dit nog 150.
- De strafrechtelijke instroom van minderjarigen in een JJI is in 2009 gedaald tot 2.300 tegen 3.300 in 2004. Van 2000 tot 2004 steeg de strafrechtelijke instroom in de JJI's nog.
- Het totale aantal afgesloten taakstraffen aan meerderjarigen dat ten uitvoer werd gelegd bij de reclassering neemt af in 2009, na een opwaartse trend tussen 2002 en 2008. In 2009 ging het om 37.400 taakstraffen tegen 21.000 in 2002. Ongeveer 85% van de taakstraffen slaagt.
- In 2009 bedroeg het aantal gestarte taakstraffen bij de RvdK 21.800 tegen 23.000 in 2008. Van 2000 tot 2007 steeg het aantal gestarte taakstraffen bij de RvdK nog. Ook bij de minderjarigen is het slagingspercentage van de taakstraffen 85%.
- Van 2000 tot 2008 registreert het CJIB minder geldsomtransacties; in 2009 is er echter sprake van een toename: 565.900 geldsomtransacties in 2009 tegen 405.000 in 2000. In 2009 is het totaal geïncasseerde bedrag aan geldsomtransacties ongeveer 75 miljoen.
- In 2009 is het aantal binnengekomen geldboetes bij het CJIB naar aanleiding van een misdrijf gestegen tot 45.000 geldboetes tegen 42.400 geldboetes in 2008. Van 2000 tot 2008 schommelde het aantal geldboetes van 43.000 tot 50.000. Het gemiddelde boetebedrag bedraagt € 760 in 2009; in 2000 bedroeg dit bedrag € 920.
- Het aantal ter executie aangeboden ontnemingsmaatregelen aan het CJIB is na jarenlange stijging weer aan het dalen tot 1.300 in 2009, tegen 1.800 in 2006.
- Het aantal ter executie aangeboden schadevergoedingsmaatregelen aan het CJIB is in 2009 gedaald tot 11.800, na een aanvankelijke stijging in de periode 2000-2006. Het gemiddeld te vorderen bedrag bedroeg bijna € 1.800 in 2009 tegen € 900 in 2000.

In het voorgaande hoofdstuk hebben we gezien welke sancties zijn opgelegd. Dit hoofdstuk gaat over de tenuitvoerlegging van sancties. Centraal staan in dit hoofdstuk de vragen: welke sancties zijn ten uitvoer gelegd, door wie en op welke wijze zijn ze ten uitvoer gelegd? De sancties zijn onderverdeeld in drie groepen, te weten intramurale sancties, extramurale sancties en financiële sancties. Onder extramurale sancties

worden de sancties begrepen die niet binnen (gesloten) inrichtingen worden ten uitvoer gelegd. Hieronder valt onder andere de taakstraf. Strikt genomen vallen elektronische detentie en penitentiaire programma's ook onder extramurale sancties, maar omdat de tenuitvoerlegging van deze sancties onder de sector gevangeniswezen van DJI vallen, komen deze sancties aan bod bij de intramurale sancties in paragraaf 7.1.1.

Van sommige gegevens zijn geen cijfers vanaf 2000 beschikbaar; om deze reden is de ontwikkeling in sommige gevallen beschreven vanaf een later jaar.

Paragraaf 7.1 beschrijft de tenuitvoerlegging van de intramurale sancties apart voor meerderjarigen en minderjarigen. Paragraaf 7.2 behandelt vervolgens de extramurale sancties, eveneens apart voor meerder- en minderjarigen. Paragraaf 7.3 gaat in op de tenuitvoerlegging van de financiële sancties aan meerder- en minderjarigen samen. In paragraaf 7.4 ten slotte komt het onderwerp gratie ter sprake.

7.1 Intramurale sancties

Deze paragraaf beschrijft de tenuitvoerlegging van de intramurale sancties die zijn opgelegd aan meerderjarigen en minderjarigen. De Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI) is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van de intramurale sancties (zie hoofdstuk 2). Hieronder gaan we in op de sancties die ten uitvoer worden gelegd in het gevangeniswezen, de forensisch psychiatrische centra en de justitiële jeugdinstellingen.

7.1.1 Tenuitvoerlegging van sancties in het gevangeniswezen

De sector Gevangeniswezen van DJI is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van gevangenisstraffen, ISD-maatregelen¹ en hechtenissen. Deze sancties worden doorgaans opgelegd aan meerderjarigen en worden over het algemeen uitgezeten in penitentiaire inrichtingen (PI's). Ook de tenuitvoerlegging van de voorlopige en vervangende hechtenissen valt onder deze sector, hoewel ze strikt genomen geen sancties zijn.

In het gevangeniswezen stromen drie categorieën personen in: voorlopig gehechten,² zelfmelders en arrestanten.

Voorlopig gehechten zijn verdachten van (ernstige) misdrijven die door de politie zijn gearresteerd en aan de officier van justitie (OvJ) zijn vorgeleid. De rechter-commissaris kan op vordering van de OvJ beslissen tot voorlopige hechtenis als het gaat om misdrijven met een strafdreiging van 4 jaar of meer of als er sprake is van vluchtgevaar, of gevaar voor de

1 ISD staat voor Inrichting voor stelselmatige daders (zie hoofdstuk 2).

2 Personen die op het politiebureau zijn ingesloten vallen niet onder de categorie voorlopig gehechten.

samenleving of de verdachte zelf. Naar schatting wordt bijna 50% van de voorlopig gehechten die instromen in het gevangeniswezen al vóór de zitting ontslagen uit voorlopige hechtenis en/of veroordeeld tot een straf gelijk aan dan wel korter dan het voorarrest, of uiteindelijk door de rechter niet schuldig verklaard. Ook is het mogelijk dat de rechter uiteindelijk een andere straf oplegt dan een gevangenisstraf. Dit deel van de voorlopig gehechten krijgt niet de status van veroordeelde bij DJI.³ Mede daarom zijn tenuitvoerleggingcijfers niet zonder meer aan straftoemetingcijfers te relateren.

Zelfmelders zijn veroordeelden die een gevangenisstraf of hechtenis opgelegd hebben gekregen en vervolgens zijn opgeroepen om zich te melden bij een PI en dat ook doen. Arrestanten zijn in de meerderheid personen tegen wie nog een (deels) te executeren (vervangende) vrijheidsstraf uitstaat en die niet in aanmerking komen voor de zelfmeldprocedure.

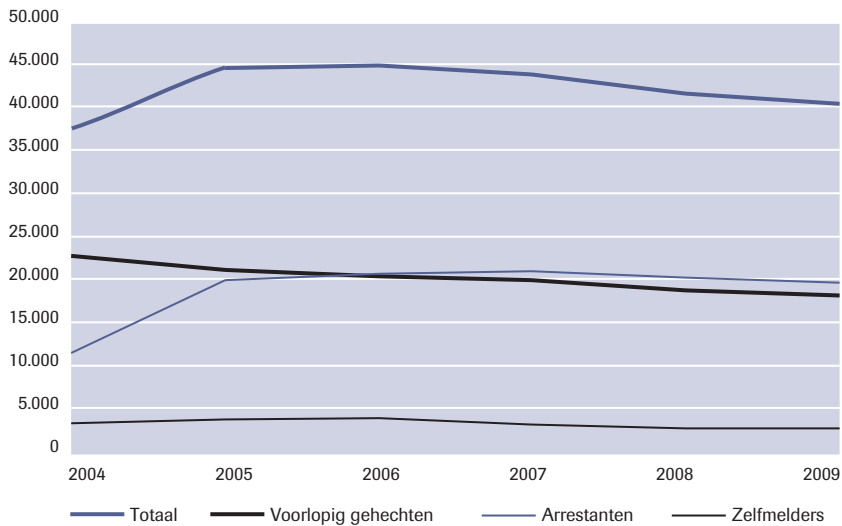
In 2004 zijn in totaal circa 37.500 personen in het gevangeniswezen ingestroomd.⁴ In 2009 is dit aantal opgelopen tot 40.300 personen (zie figuur 7.1). De totale instroom vlakt overigens wel af na 2006.

Het aantal personen dat in de periode 2004-2009 instroomde als zelfmelder, schommelt rond de 3.000. Drie kwart van deze zelfmelders zit de vrijheidsstraf thuis uit in elektronische detentie (ED) (zie tabel 7.1 in bijlage 4). ED is een alternatief voor plaatsing in een beperkt beveiligde inrichting (BBI) (zie ook hoofdstuk 2).

Het aantal voorlopig gehechten dat instroomt in het gevangeniswezen loopt sinds 2004 terug. Ging het in 2004 nog om 22.800 personen, in 2009 zijn dat er bijna 5.000 minder. Het aantal ingestroomde arrestanten kent nagenoeg dezelfde ontwikkeling als die van de voorlopig gehechten, met uitzondering van de periode 2004-2005. In 2004 was er nog sprake van strafonderbrekingen uit politiebureaus (SOB's). Arrestanten die meerdere dagen op het politiebureau hadden gezeten, werden toen nog vrijgelaten vanwege plaatsgebrek in een PI. Wanneer er weer plaats was, werd de straf alsnog uitgezeten. In 2004 ging het om bijna 1.400 strafonderbrekingen (zie tabel 7.7 in bijlage 4).

3 Dit deel van de voorlopig gehechten wordt direct door de PI's uitgeschreven op last van het OM.

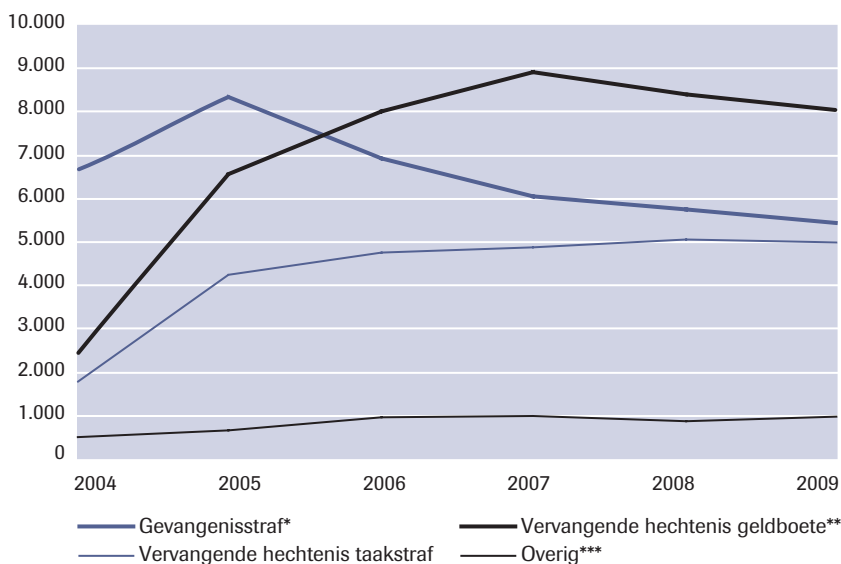
4 Iemand kan meerdere keren in een jaar instromen. Het aantal unieke personen ligt dus lager.

Figuur 7.1 Instroom in het gevangeniswezen naar categorie

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.1 in bijlage 4.

Bron: DJI

In 2009 stroomde ongeveer twee vijfde van de arrestanten in in een PI vanwege een niet-betaalde boete. Van 2004 tot 2007 nam het aantal arrestanten in deze groep flink toe; vanaf 2008 is er echter een afname in dit aantal te zien. Een kwart van de arrestanten stroomde in 2009 in, omdat een opgelegde taakstraf (deels) was mislukt. Ook dit aantal personen is gestegen sinds 2004, maar de laatste jaren is er sprake van een afvlakking van de groei (zie figuur 7.2).

Figuur 7.2 Instroom arrestanten naar aard

* Incl. hechtenis.

** Incl. gijzelingen niet-betaalde verkeersboetes (Wet Mulder), niet-betaalde schadevergoedingsmaatregelen (Wet Terwee) en ontnemingsmaatregel ('Pluk ze').

*** Incl. SOV/ISD, tbs-passanten, jeugddetentie, bewaring uitlevering, bewaring i.h.k.v. WOTS, overig en onbekend.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.2 in bijlage 4.

Bron: DJI

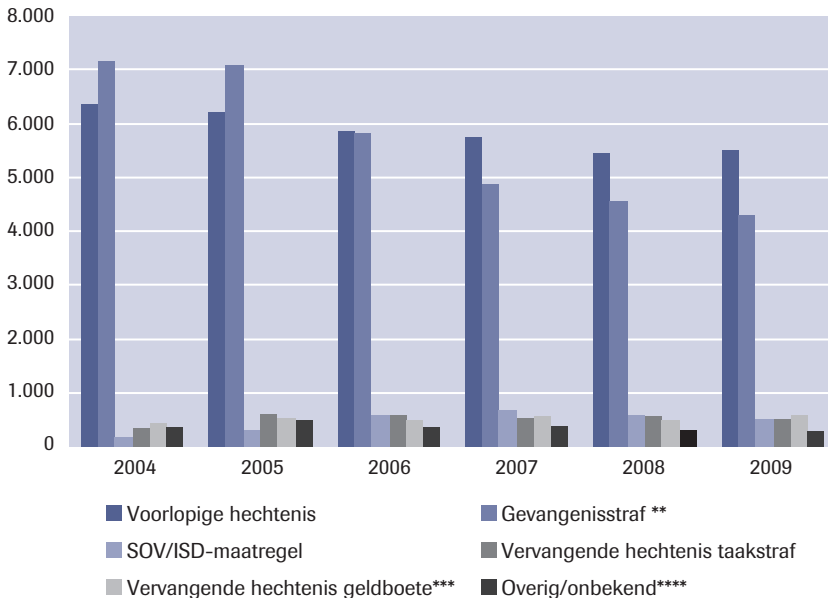
Na een periode van groei in de jaren 2000-2005, daalt de detentiecapaciteit voor strafrechtelijk gedetineerden. In 2009 is de detentiecapaciteit gedaald tot ongeveer 13.700 plaatsen, tegen 15.600 in 2005 (zie tabel 7.3 in bijlage 4). Het aantal gedetineerde personen in het gevangeniswezen is gedurende de laatste jaren gedaald. Op 30 september 2009 telde het gevangeniswezen bijna 11.700 gedetineerde personen. In 2004 ging het nog om 14.800 personen. Twee derde van de gedetineerden was in 2009 tussen de 20 en 40 jaar oud en rond de 7% was vrouw (zie tabel 7.5 in bijlage 4). Deze percentages zijn de afgelopen jaren nagenoeg stabiel gebleven.

Wanneer in meer detail wordt gekeken naar de populatie in het gevangeniswezen, blijkt dat het aantal voorlopig gehechten licht in omvang is afgenomen, van circa 6.400 in 2004 tot 5.500 in 2009. Daarmee is dit nog wel de grootste categorie in het gevangeniswezen de laatste paar jaar. Ook het aantal personen met een gevangenisstraf daalde. Ging het in 2004 nog om 7.000 personen met een gevangenisstraf, in 2009 is dit gedaald tot bijna 4.200 personen. Het aantal personen met een SOV/ISD-maatregel⁵ is

5 De ISD-maatregel is sinds 2004 ingevoerd en vervangt de SOV-maatregel. De ISD-maatregel kent een bredere doelgroep dan de SOV-maatregel (zie hoofdstuk 2).

daarentegen sinds 2004 gestegen van ongeveer 200 tot circa 600 in 2008; in 2009 is dit aantal gedaald tot 500. Het aantal gedetineerden van wie de taakstraf is mislukt, schommelt de laatste paar jaar rond de 500. Het aantal gedetineerden vanwege het niet betalen van een geldboete schommelt de laatste paar jaar eveneens rond de 500. In 2009 is er echter sprake van een lichte stijging in dit aantal tot 600 (zie figuur 7.3).

Figuur 7.3 Populatie gevangeniswezen naar verblijfstitel*

* Peilmoment 30 september.

** Incl. hechtenis.

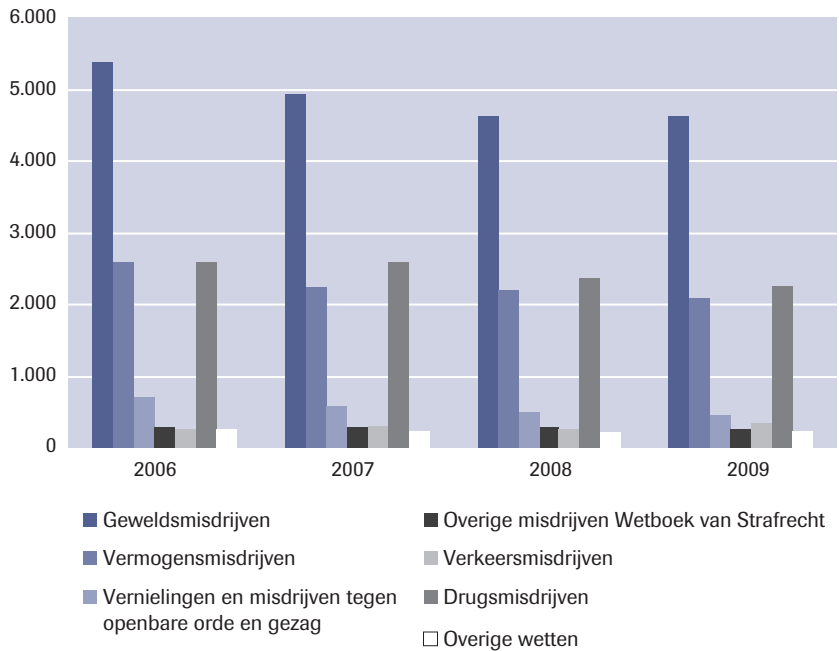
*** Incl. gijzelingen niet-betaalde verkeersboetes (Wet Mulder), niet-betaalde schadevergoedingsmaatregelen (Wet Terwee) en ontnemingsmaatregel ('Pluk ze').

**** Tbs-passanten, plaatsing in een psychiatrische inrichting, bewaring uitlevering, bewaring i.h.k.v. WOTS, overig en onbekend.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.5 in bijlage 4.

Bron: DJI

Van de personen van wie het delicttype bekend is, zit twee vijfde in het gevangeniswezen vanwege een geweldsmisdrijf, ongeveer een vijfde vanwege een drugsmisdrijf en eveneens een vijfde voor een vermogensmisdrijf. Deze aandelen zijn de laatste jaren niet wezenlijk veranderd (zie figuur 7.4).

Figuur 7.4 Populatie gevangeniswezen naar soort misdrijf*

* Peilmoment 30 september.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.5 in bijlage 4.

Bron: DJI

Ruim 40% van de veroordeelde gedetineerden (peilmoment 30 september) zit in een PI⁶ voor een straf korter dan een jaar. Een nadere uitsplitsing laat zien dat het aantal gedetineerden met een strafdure van 1 tot 3 maanden in de periode 2004-2009 schommelt tussen de 600 en 1.000. Het aantal gedetineerden met een strafdure van 3 tot 4 jaar daalt van 2004 tot 2009. Ook het aantal gedetineerden met een strafdure van 4 tot 8 jaar daalt gedurende deze periode. Het aantal gedetineerden dat een straf van 8 jaar of meer uitzit, schommelt van 2004-2009 rond 300, met een piek van 400 in 2007 (zie tabel 7.5 in bijlage 4).

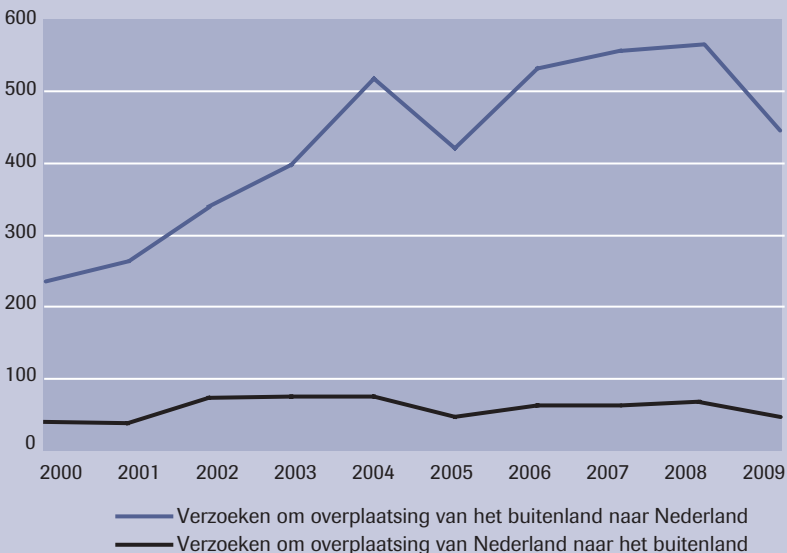
Een kwart van de gedetineerde personen verbleef minder dan 2 weken in een PI, terwijl een vijfde een verblijfsduur had tussen de 1 en 3 maanden. Eveneens een vijfde had een verblijfsduur van 3 tot 6 maanden. Minder dan één op de tien gedetineerden verbleef een half jaar tot een jaar in een gevangenis. Eveneens nog geen tiende verbleef langer dan een jaar in een gevangenis (zie tabel 7.6 in bijlage 4).

6 Een extramuraal verblijf wordt hier ook onder gerekend.

Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (WOTS)

In het buitenland gevonniste Nederlandse gedetineerden kunnen hun gevangenisstraf ook in Nederland uitzitten. Dit kan alleen als Nederland met het betreffende land een verdrag heeft gesloten. Hierop van toepassing zijnde verdragen zijn geïmplementeerd in de Wet overdracht tenuitvoerlegging strafvonnissen (WOTS). De gedachte achter deze wet is dat het zowel uit een oogpunt van resocialisatie als op humanitaire gronden de voorkeur verdient om gedetineerden een vrijheidssanctie in het eigen land te laten ondergaan. Het aantal gedetineerden dat in het kader van de WOTS een verzoek doet om vanuit het buitenland naar Nederland te worden overgebracht, is aanzienlijk groter dan omgekeerd. In 2009 waren er ongeveer 450 verzoeken om overplaatsing van het buitenland naar Nederland (zie onderstaande figuur). Deze verzoeken kwamen vooral uit Duitsland en Spanje, gevolgd door België en Groot-Brittannië. Omgekeerd ging het om nog geen 50 verzoeken, hoofdzakelijk van Duitsland en Frankrijk (zie tabel 7.9 in bijlage 4).

Figuur Verzoeken om overplaatsing in het kader van de WOTS

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.8 in bijlage 4.

Bron: Directie Juridische & Operationele Aangelegenheden (Ministerie van Justitie)

7.1.2 Tenuitvoerlegging van de tbs-maatregel

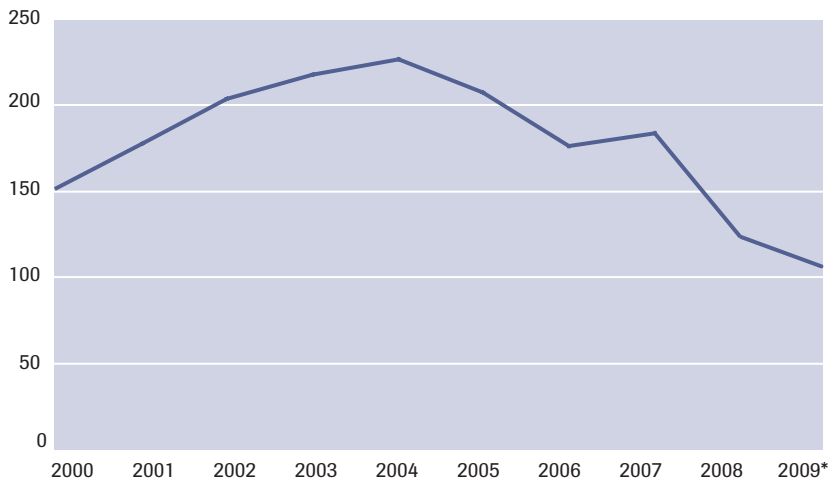
Een rechter kan tbs opleggen wanneer op een delict een minimumstraf van 4 jaar of meer staat en er is aangetoond dat iemand (deels) ontoerekeningsvatbaar is. Vaak is er dan sprake van een persoonlijkheidsstoornis en/of ernstige psychische ziekte. Doorgaans wordt de maatregel

opgelegd aan meerderjarigen. De sector DForZo van DJI voert deze maatregel uit.

Er bestaan twee vormen van tbs, namelijk met voorwaarden en met bevel tot verpleging (zie hoofdstuk 2). Omdat dit geen strafrechtelijke sancties zijn, valt tbs met voorwaarden buiten het bestek van dit hoofdstuk. De rest van deze paragraaf gaat over tbs met bevel tot verpleging.

Van 2000 tot 2004 steeg de instroom van het aantal tbs-gestelden met bevel tot verpleging van 150 tot circa 225. Na dit jaar zet echter een daling in dit aantal in; in 2009 is de instroom van het aantal tbs-gestelden gedaald tot bijna 110 (zie figuur 7.5).

Figuur 7.5 Instroom van tbs-gestelden met bevel tot verpleging

* De instroom in 2009 betreft een voorlopig cijfer.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.10 in bijlage 4.

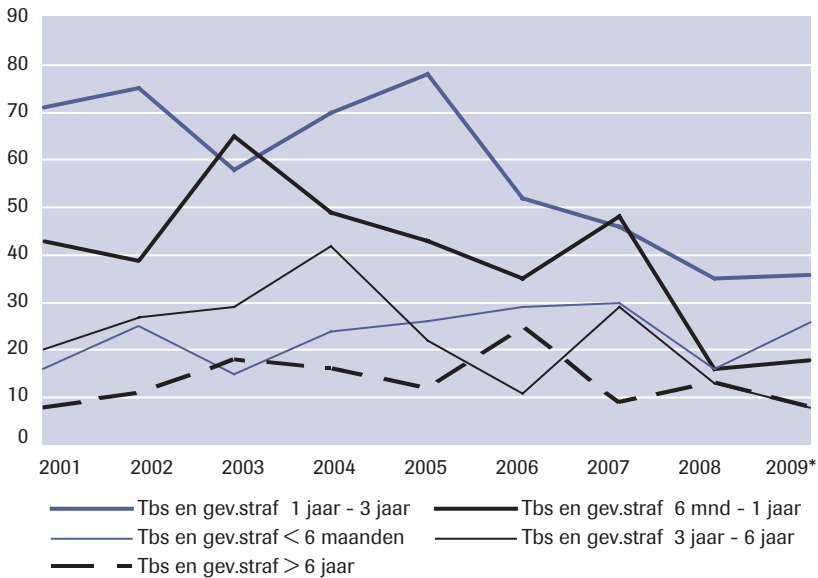
Bron: DJI

Tbs kan ook worden opgelegd in combinatie met een gevangenisstraf. De tbs gaat dan in nadat de veroordeelde de gevangenisstraf heeft uitgezeten. Wanneer een derde van de opgelegde gevangenisstraf is uitgezeten, komt de veroordeelde al in aanmerking voor overplaatsing in een forensisch psychiatrisch centrum (FPC) (Fokkens-regeling).⁷ De instroom van het aantal tbs-gestelden met een gevangenisstraf van 1 tot 3 jaar daalt sinds 2005. Ook de instroom van de groep met een gevangenisstraf van 6 maanden tot een jaar is gedaald van ruim 60 in 2003 tot bijna 20 in 2009. Van 2003 tot 2009 schommelde het aantal instromers met een gevangenisstraf van minder dan 6 maanden tussen de 15 en 30. In 2009 was dit aantal

⁷ De Fokkens-regeling is per 2010 opgeschort.

30 instromers. Zowel de groep met een gevangenisstraf van 3 tot 6 jaar en 6 jaar of meer jaar nam in 2009 in aantal af (zie figuur 7.6).

Figuur 7.6 Instroom van tbs-gestelden in combinatie met gevangenisstraf

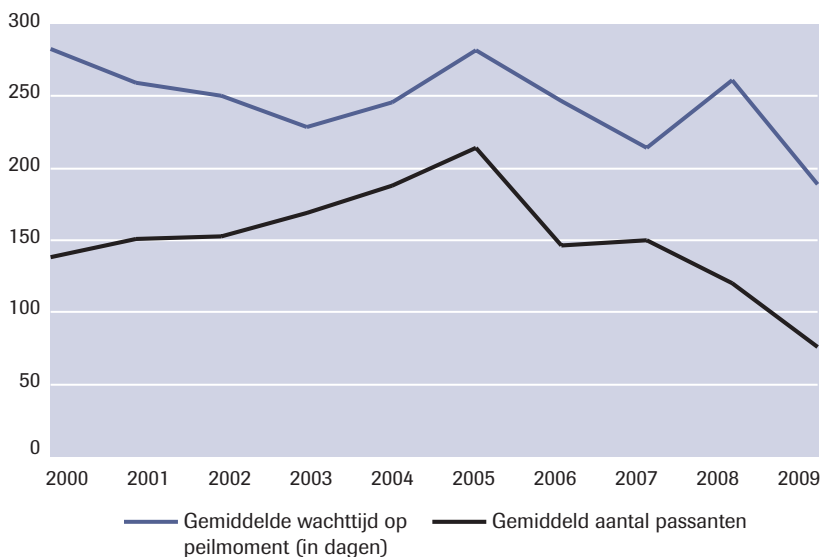
* De instroom in 2009 betreft een voorlopig cijfer.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.11 in bijlage 4.

Bron: DJI

De capaciteit van de FPC's stijgt al enige tijd. In 2009 is de capaciteit met meer dan 1.000 plaatsen toegenomen ten opzichte van 2000 (zie tabel 7.10 in bijlage 4). Desondanks is er in 2009 nog altijd een (beperkt) tekort aan plaatsen in een FPC.

Wanneer er een tekort aan plaatsen in een FPC is, verblijven personen na de aanvang van de termijn van tbs in een huis van bewaring of een gevangenis, in afwachting van de daadwerkelijke plaatsing in een FPC. Deze personen krijgen de status tbs-passant in het gevangeniswezen. Het gemiddelde aantal tbs-passanten steeg van 140 naar 210 in de periode 2000-2005. Nadien is er sprake van een nagenoeg dalende trend tot bijna 80 passanten in 2009. De gemiddelde wachttijd volgt nagenoeg dezelfde ontwikkeling als het aantal tbs-passanten. Alleen in 2008 steeg de gemiddelde wachttijd weer na een paar jaren van daling. In 2009 daalt de wachttijd weer tot 190 dagen (zie figuur 7.7).

Figuur 7.7 Tbs-passanten en wachttijd

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.12 in bijlage 4.

Bron: DJI

Het aantal tbs-gestelden dat in behandeling was in een FPC, neemt voortdurend toe. In 2009 is dit aantal opgelopen tot ruim 2.100 (zie tabel 7.13 in bijlage 4).

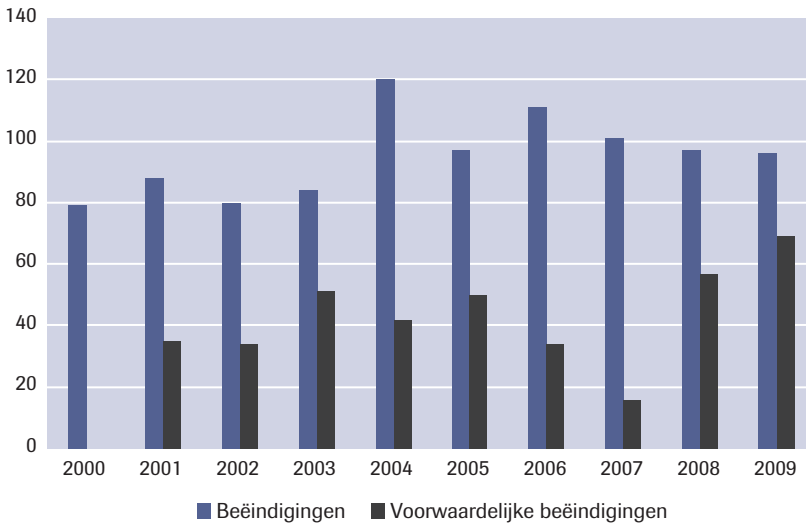
De gemiddelde leeftijd van de personen in een FPC schommelde de afgelopen tien jaar tussen 35 en 40 jaar. Rond de 5% van de tbs-populatie is vrouw. Dit percentage is in de laatste tien jaar nagenoeg onveranderd gebleven (zie tabel 7.14 in bijlage 4).

Wanneer het verantwoord wordt geacht dat een tbs-gestelde buiten de kliniek verblijft, omdat hij niet meer als delictgevaarlijk wordt gezien, mag deze met proefverlof. De tbs-gestelde woont dan met toestemming buiten het FPC (extramuraal). Wel moet hij zich houden aan de voorwaarden uit het proefverlofplan. De reclassering begeleidt het proefverlof, maar de persoon valt onder verantwoordelijkheid van het FPC (DJI, 2010). Het aantal tbs-gestelden met proefverlof is gedaald na 2004 van 130 tot 80 proefverloven in 2009. De gemiddelde duur van de proefverloven is echter toegenomen. In 2009 bedroeg deze 970 dagen, ten opzichte van 480 dagen in 2000 (zie tabel 7.10 in bijlage 4). Een proefverlof wordt nauwlettend in de gaten gehouden. Indien nodig kan dit verlof direct worden ingetrokken.

Het aantal beëindigingen van tbs is al jaren lager dan de instroom, maar in 2008 werd het verschil tussen instroom en uitstroom kleiner. Bijna

100 personen stroomden dat jaar uit, tegenover een instroom van bijna 110. Een deel van de beëindigingen is overigens voorwaardelijk. Na een grillig beeld van 2000 tot 2007 stijgt het aantal voorwaardelijke beëindigingen na 2007 fors van 16 tot 70 in 2009 (zie figuur 7.8).

Figuur 7.8 Tbs-beëindigingen

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.10 in bijlage 4.

Bron: DJI

7.1.3 Tenuitvoerlegging van sancties in de Justitiële Jeugdinrichtingen

De tenuitvoerlegging van de jeugddetentie en PIJ-maatregel valt onder de sector Justitiële Jeugdinrichtingen (JJI) van DJI. Deze sancties worden doorgaans opgelegd aan minderjarigen.⁸

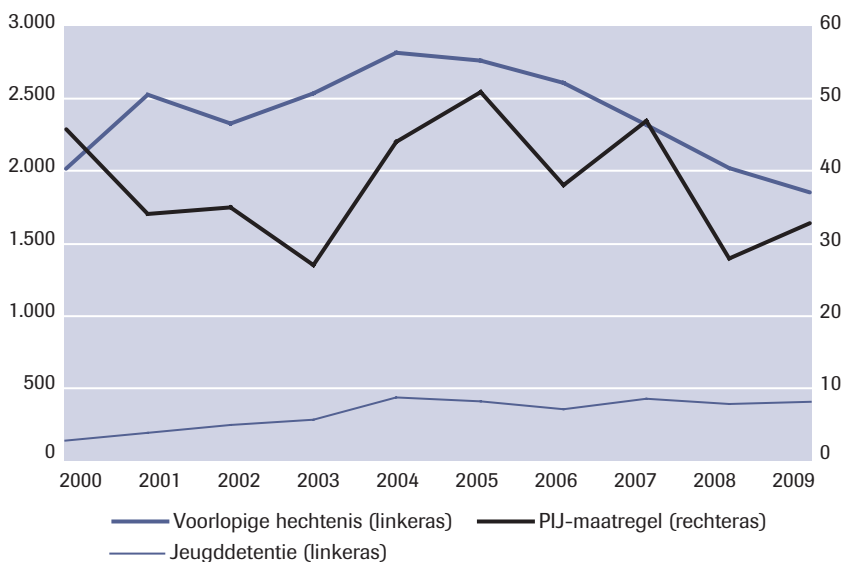
Van 2000 tot 2004 neemt de strafrechtelijke instroom van minderjarigen in de JJI overwegend toe, na 2004 zet een daling in. In 2009 bedraagt de instroom 2.300 tegen 3.300 in 2004. De instroom van het aantal minderjarigen in jeugddetentie schommelt sinds 2004 rond de 400, na een aanvankelijke stijging van 2000 tot 2004 (zie figuur 7.9).

Het aantal instromers met een PIJ-maatregel schommelde tussen de 30 en 50 in de periode van 2000 tot 2009. Net als bij het gevangeniswezen stromen ook voorlopig gehechten in in de JJI. Hun aantal steeg tot 2004, waarna de instroom weer afnam. In 2009 ging het om 2.300 voorlopig gehechten; in 2004 waren dit er nog duizend meer. In verreweg de meeste

⁸ Overigens kunnen volwassen veroordeelden in bepaalde gevallen ook een jeugddetentie opgelegd krijgen. Omgekeerd kunnen jeugdigen ook een sanctie opgelegd krijgen volgens het volwassenstrafrecht.

gevallen wordt de voorlopige hechtenis omgezet in een PIJ-maatregel dan wel een jeugddetentie. Net als bij veroordeelden in het gevangeniswezen zit een groot deel van de minderjarigen in het verlengde van de voorlopige hechtenis het restant van de opgelegde sanctie uit.

Figuur 7.9 Instroom in de JJI naar verblijfstitel

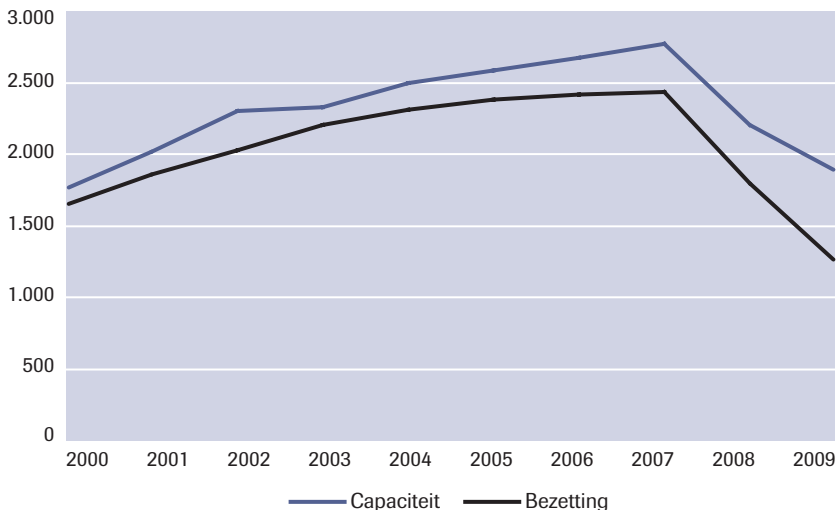

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.15 in bijlage 4.

Bron: DJI

Was de gemiddelde capaciteit van de JJI's in 2000 nog bijna 1.800 plaatsen, in 2007 was dit opgelopen tot bijna 2.800 plaatsen. Na 2007 zet echter een daling in; in 2009 bedraagt deze capaciteit ongeveer 1.900 plaatsen (zie figuur 7.10). Deze daling is (deels) het gevolg van de wijziging van de Wet op de Jeugdzorg per 1 januari 2008, welke de scheiding tussen strafrechtelijke en civielrechtelijke minderjarigen inhoudt (zie hoofdstuk 2).⁹ Het aantal plaatsen voor de civielrechtelijken wordt deels gerealiseerd door delen van de bestaande JJI om te bouwen tot gesloten jeugdzorginstellingen, die vallen onder Jeugd en Gezin.

⁹ De scheiding tussen strafrechtelijke en civielrechtelijke minderjarigen is per 1 januari 2010 volledig gerealiseerd.

Figuur 7.10 Gemiddelde bezetting en capaciteit van de JJI*

* Peilmoment is ultimo september.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.17 in bijlage 4.

Bron: DJI

Het aantal minderjarigen met een PIJ-maatregel op peilmoment ultimo september is met 10% gestegen in 2009 ten opzichte van 2000. Het beeld van het aantal minderjarigen met voorlopige hechtenis is grillig van 2000 tot 2005, na 2005 treedt er een daling op, waarna weer een stijging volgt. Het aantal minderjarigen met een jeugddetentie schommelt in de periode 2000-2009 rond de 5% (zie tabel 7.17 in bijlage 4).

Het aantal jeugdigen met een lopende PIJ-maatregel in een JJI is gedaald tot 440 in 2009. In 2000 was dit aantal nog 560 (zie tabel 7.16 in bijlage 4). Het aantal minderjarigen dat uit een JJI is ontvlucht is eveneens gedaald in de periode 2000-2009, evenals het aantal onttrekkingen, respectievelijk van 30 tot 10 en van 700 tot 400 (zie tabel 7.17 in bijlage 4).

7.2 Extramurale sancties

Naast de sancties die intramuraal ten uitvoer worden gelegd onder de verantwoordelijkheid van de verschillende sectoren van DJI, zijn er ook sancties die extramuraal ten uitvoer worden gelegd. In deze paragraaf komt de taakstraf aan meerder- en minderjarigen aan bod. Daarnaast wordt er aandacht besteed aan toezichten.

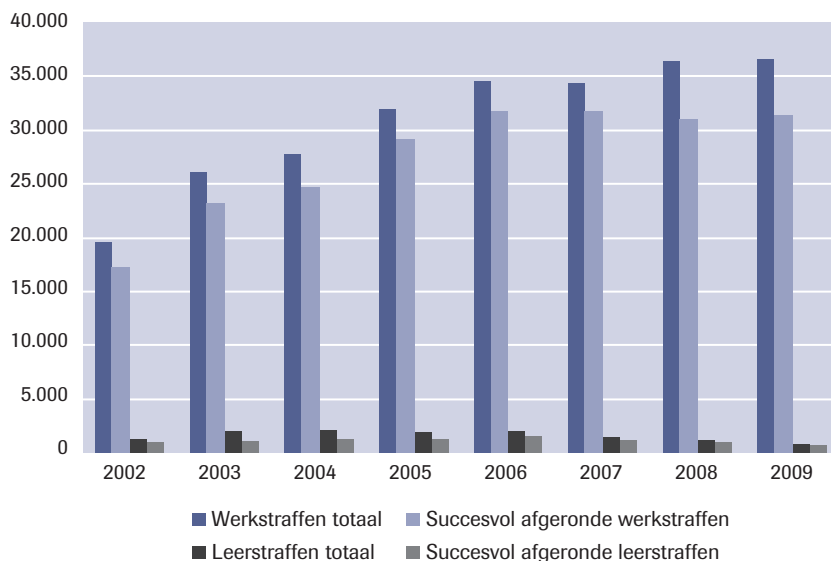
De gedragsbeïnvloedende maatregel (zie hoofdstuk 2) valt ook onder de extramurale sancties, maar komt hier niet aan de orde, omdat er (nog) geen cijfers beschikbaar zijn.

7.2.1 Tenuitvoerlegging van de taakstraf bij meerderjarigen

De tenuitvoerlegging van de taakstraf bij meerderjarigen geschiedt onder verantwoordelijkheid van de reclassering. In 2009 was ongeveer 85% van de taakgestraften man en ruim 40% in de leeftijd van 18-30 jaar. Deze aantallen zijn nagenoeg stabiel gebleven de afgelopen jaren (zie tabel 7.19 in bijlage 4).

Het totale aantal bij de reclassering afgesloten¹⁰ taakstraffen steeg voortdurend van 20.900 in 2002 tot 37.700 in 2008, maar in 2009 treedt er een daling op tot 37.400 taakstraffen. Ruim 95% van de afgesloten taakstraffen was een werkstraf. Van de werkstraffen is circa 85% succesvol uitgevoerd (zie figuur 7.11).

Figuur 7.11 Totaal en succesvol afgeronde taakstraffen naar soort

Voor de corresponderende gegevens zie tabel 7.18 in bijlage 4.

Bron: Reclassering Nederland

Naast werkstraffen worden ook leerstraffen ten uitvoer gelegd. Het aantal leerstraffen loopt sinds enige jaren terug, hetgeen het gevolg is van een beleidswijziging binnen de reclassering. In plaats van leerstraffen biedt de reclassering steeds vaker erkende gedragsinterventies aan.¹¹ In de toekomst is het de bedoeling dat de leerstraffen volledig plaatsmaken voor

¹⁰ Het betreft hier zowel voltooide als voortijdig beëindigde taakstraffen. Dat laatste is bijvoorbeeld het geval als de reclassant de afspraken niet nakomt.

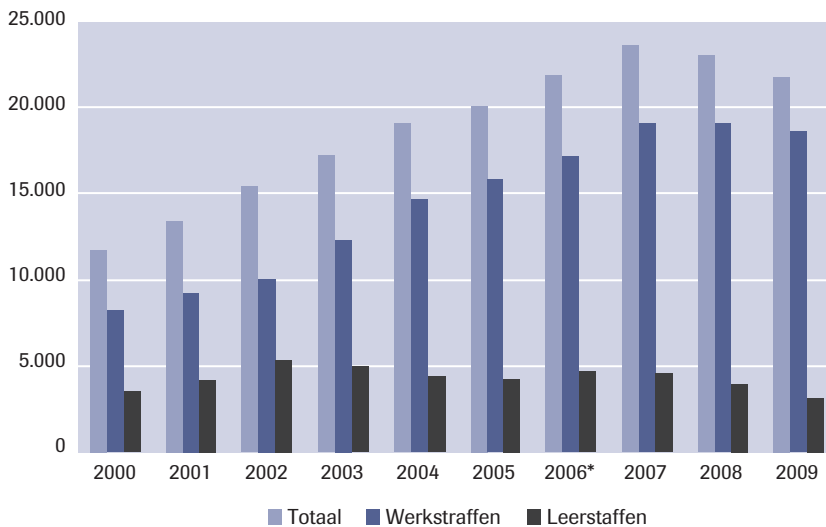
¹¹ Gedragsinterventies vallen buiten het bestek van dit hoofdstuk.

erkende gedragsinterventies. De reclassering adviseert rechters ook om minder vaak leerstraffen op te leggen (bron: RN).

7.2.2 Tenuitvoerlegging van de taakstraf bij minderjarigen

De Raad voor de Kinderbescherming (RvdK) is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van de taakstraf bij minderjarigen. Tot 2007 steeg het aantal gestarte taakstraffen voortdurend, maar in 2008 zette een daling in. In 2009 is het aantal taakstraffen gedaald tot 21.800 ten opzichte van 23.600 taakstraffen in 2007. Het aantal werkstraffen opgelegd aan minderjarigen nam tussen 2000 en 2008 toe, in 2009 treedt er een daling op in dit aantal. Het aantal leerstraffen neemt vanaf 2008 af na een aanvankelijke stijging van 2000 tot 2007 (zie figuur 7.12).

Figuur 7.12 Gestarte taakstraffen minderjarigen bij de RvdK

* De aantallen van 2006 zijn een schatting op basis van 83% van het totale aantal taakstraffen in 2006.

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.21 in bijlage 4.

Bron: RvdK

Het OM en de rechter leggen ieder ongeveer evenveel taakstraffen op aan minderjarigen.¹² Het merendeel van de taakstraffen aan minderjarigen is een OM-taakstraf, maar in 2009 zijn de taakstraffen juist voor het grootste

¹² Het OM legt strikt genomen geen sanctie op, maar kan de verdachte een transactie aanbieden. Met de invoering van de Wet OM-afdoening kan het OM overigens wel een sanctie opleggen (zie hoofdstuk 2 en paragraaf 7.3.2).

deel afkomstig van de rechter (zie tabel 7.22 in bijlage 4). OM-taakstraffen onderscheiden zich van die volgens het rechtersmodel doordat ze doorgaans voor lichtere vergrijpen worden opgelegd en daarom gemiddeld relatief kort zijn, vaak een werkstraf zijn en zelden een combinatiestraf. Ook kennen ze een lager misluktingspercentage.

Wanneer een jongere tijdens de tenuitvoerlegging van de taakstraf weer de fout in gaat, wordt de taakstraf stopgezet en volgt hierover berichtgeving aan de OvJ. In het geval de taakstraf was opgelegd door de rechter, kan de OvJ de tenuitvoerlegging van de vervangende jeugddetentie bevelen. Mislukte OM-taakstraffen gaan retour naar het parket, waar men besluit wat er met de zaak gaat gebeuren (bijvoorbeeld dagvaarden of herkansen van de taakstraf). Het slagingspercentage van de taakstraffen (OM en ZM) die zijn opgelegd aan minderjarigen is ruim 85% in 2009; in 2000 bedroeg dit percentage nog 75 (zie tabel 7.22 in bijlage 4).

7.2.3 Tenuitvoerlegging van toezichten

Iemand kan ook een voorwaardelijke sanctie krijgen. Een voorwaarde kan zijn dat iemand onder (eventueel elektronisch) toezicht van de reclassering komt te staan voor een periode van twee jaar. Worden de voorwaarden niet nageleefd, dan moet de persoon de straf alsnog uitzitten. In 2009 voerde de reclassering ruim 9.000 toezichten uit tegenover 3.000 toezichten in 2002. Het merendeel van de toezichten (65% in 2009) werd gehouden naar aanleiding van een voorlopige veroordeling, een vijfde naar aanleiding van een schorsing en 10% naar aanleiding van een penitentiair programma met of zonder elektronisch toezicht (zie tabel 7.20 in bijlage 4).

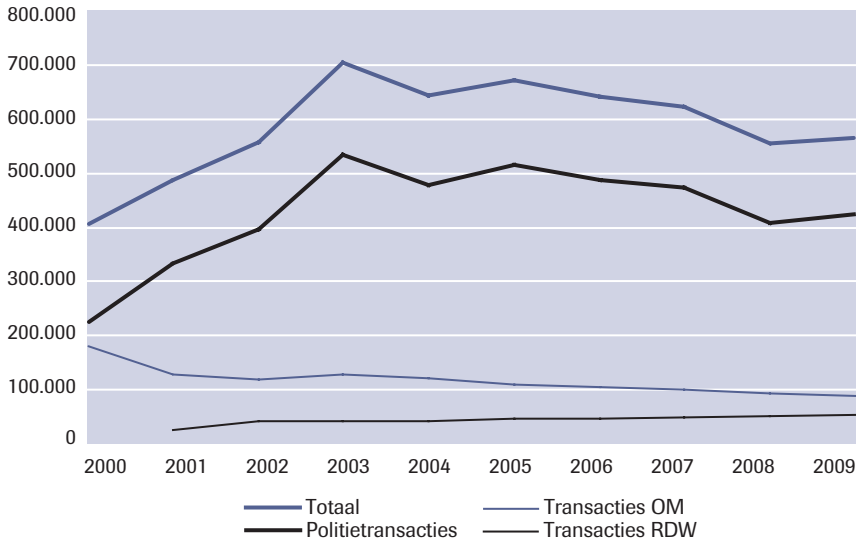
7.3 Financiële sancties

Naast de intra- en extramuraal sancties kunnen ook financiële sancties, zoals een transactie of geldboete, worden opgelegd. Het Centraal Justitiele Incassobureau (CJIB) is verantwoordelijk voor de tenuitvoerlegging van deze sancties (zie hoofdstuk 2). Zowel meerderjarigen als minderjarigen komen voor financiële sancties in aanmerking. Deze paragraaf maakt daarin geen onderscheid vanwege de kleine aantallen bij minderjarigen. Naast bovengenoemde sancties is er nog de tenuitvoerlegging van de verbeurdverklaring en de ontzegging rijbevoegdheid. Wegens gebrek aan cijfers zijn deze onderdelen buiten beschouwing gelaten.

7.3.1 Tenuitvoerlegging van de transactie

Een transactie houdt in dat de verdachte een geldsom betaalt ter voorkoming van verdere vervolging.¹³ Naast het OM kunnen ook de politie en de Rijksdienst voor het Wegverkeer (RDW) een geldsomtransactie aanbieden. Drie op de vier geldsomtransacties zijn politietransacties. De overige transacties komen van het OM (ongeveer 15%) en de RDW (ongeveer 10%).¹⁴ Na een stijging van het aantal geregistreerde geldsomtransacties van 2000 tot 2005 is er vanaf 2006 sprake van een daling in dit aantal; in 2009 volgt weer een stijging van het aantal geldsomtransacties (zie figuur 7.13). Deze ontwikkeling wordt vooral veroorzaakt door het aantal politietransacties. Het totale geïncasseerde bedrag aan geldsomtransacties bedraagt in 2009 bijna 75 miljoen euro. In 2000 was dit bedrag nog circa 40 miljoen euro (zie tabel 7.23 in bijlage 4).

Figuur 7.13 Bij het CJIB geregistreerde geldsomtransacties

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.23 in bijlage 4.

Bron: CJIB

13 Op termijn zal de bestaande transactie volledig worden vervangen door de OM-straftbeslissing (zie paragraaf 7.3.2 en hoofdstuk 2).

14 Het betreft hier ook overtredingen. Overtredingen vallen buiten het bestek van deze publicatie, maar zijn hier wel opgenomen, omdat hier geen onderscheid naar misdrijf en overtreding kon worden gemaakt.

7.3.2 *Tenuitvoerlegging van de OM-strafbeschikking*

Met de invoering van de Wet OM-afdoening in februari 2008 kan het OM een (lichte) strafzaak afdoen in de vorm van een OM-strafbeschikking (zie hoofdstuk 2). Inmiddels hebben ook bijzondere opsporingsambtenaren (BOA's) van gemeenten en andere bestuurlijke instanties en politieagenten deze bevoegdheid gekregen in de vorm van respectievelijk bestuurlijke strafbeschikkingen en politiestrafbeschikkingen. In 2009 zijn er 26.500 OM-strafbeschikkingen aangeleverd bij het CJIB. Ongeveer de helft van de strafbeschikkingen is afkomstig van de politie. Circa 14.500 strafbeschikkingen werden door het CJIB afgedaan in 2009. Bij de helft van alle strafbeschikkingen ging het om de betaling van een boete (zie tabel 7.24 in bijlage 4).

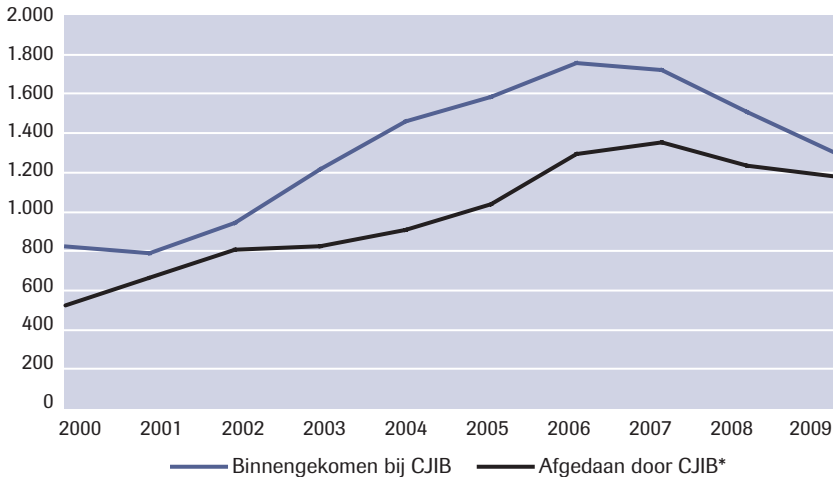
7.3.3 *Tenuitvoerlegging van de geldboete*

In totaal zijn er in 2009 45.000 geldboetes naar aanleiding van een misdrijf¹⁵ binnengekomen bij het CJIB. Het aantal te innen boetes is hiermee weer gestegen ten opzichte van 2007 en 2008. Het totaal te innen bedrag aan boetes bedroeg bijna 35 miljoen euro in 2009. Het gemiddeld te innen boetebedrag fluctueert tussen de € 700 en € 900 tussen 2000 en 2009. Het merendeel van de te innen geldboetes wordt binnen twee jaar betaald. Het aantal geldboetes dat niet werd betaald, met als gevolg een vervangende hechtenis, is sinds 2000 wel toegenomen (zie tabel 7.25 in bijlage 4).

7.3.4 *Tenuitvoerlegging van de ontnemingsmaatregel*

Rechters kunnen wederrechtelijk verkregen voordeel aan veroordeelden ontnemen ('Pluk-ze' wetgeving, zie hoofdstuk 2). Het aantal binnengekomen ontnemingsmaatregelen bij het CJIB is na jarenlange stijging tot 2006, vanaf 2007 weer aan het dalen. In 2009 is dit aantal gedaald tot 1.300 tegen bijna 1.800 binnengekomen ontnemingsmaatregelen in 2006. Het aantal afdoeningen volgt nagenoeg dezelfde ontwikkeling als de instroom (zie figuur 7.14). Het gemiddelde initiële vorderingsbedrag schommelt de laatste vier jaar rond de € 13.000 (zie tabel 7.26 in bijlage 4).

15 In voorgaande edities van C&R waren ook overtredingen begrepen. De hier gepresenteerde cijfers betreffen alleen misdrijven. Excl. WAHV-zaken.

Figuur 7.14 Bij het CJIB binnengekomen en afgedane ontnemingsmaatregelen

* Inclusief de afdoeningen die als 'oninbaar' zijn geboekt, bijvoorbeeld als de persoon is overleden. Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.26 in bijlage 4.

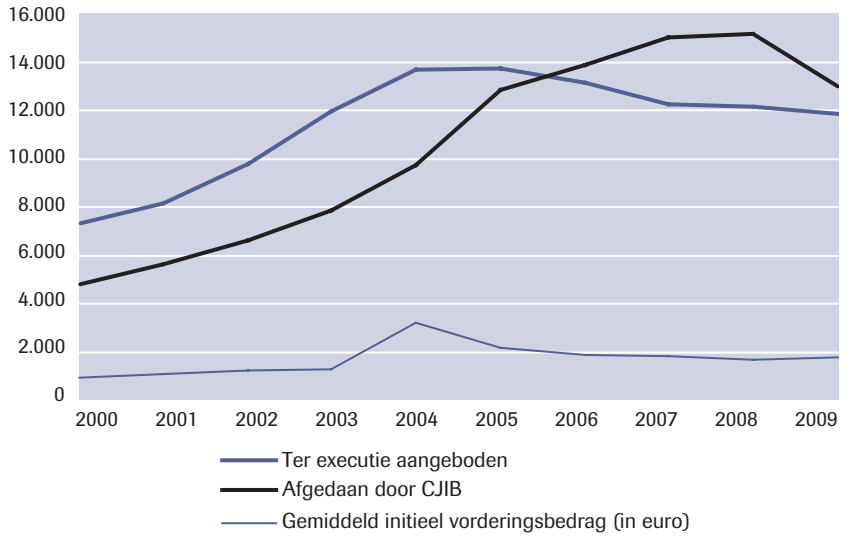
Bron: CJIB

7.3.5 Tenuitvoerlegging van de schadevergoedingsmaatregel

De rechter kan ook een schadevergoedingsmaatregel opleggen (Wet Terwee, zie hoofdstuk 2). Het aantal aan het CJIB ter executie aangeboden schadevergoedingsmaatregelen steeg tot 2004. Vanaf 2005 is er echter sprake van een daling. Het aantal schadevergoedingsmaatregelen dat werd afgedaan door het CJIB volgde lange tijd de ontwikkeling van het aanbod, maar sinds 2006 is het aantal afgedane schadevergoedingsmaatregelen zelfs hoger dan het aantal dat binnenkomt. Het gemiddelde initiële vorderingsbedrag voor schadevergoedingsmaatregelen heeft een piek in 2004. Na 2004 zet in 2005 eerst een sterke daling in van dit bedrag, waarna vervolgens een meer geleidelijke daling plaatsvindt tussen 2006 en 2009. In 2009 bedroeg het gemiddelde initiële vorderingsbedrag € 1.800 (zie figuur 7.15).

Ongeveer 80% van de schadevergoedingsmaatregelen werd afgedaan door volledige betaling in 2009. Het aantal personen dat vervangende hechtenis onderging omdat ze niet aan de betaling voldeden, is toegenomen van 5% in 2002 tot 15% in 2009 (zie tabel 7.27 in bijlage 4).

Figuur 7.15 Bij het CJIB binnengekomen en afgedane schadevergoedingsmaatregelen en gemiddeld initieel vorderingsbedrag

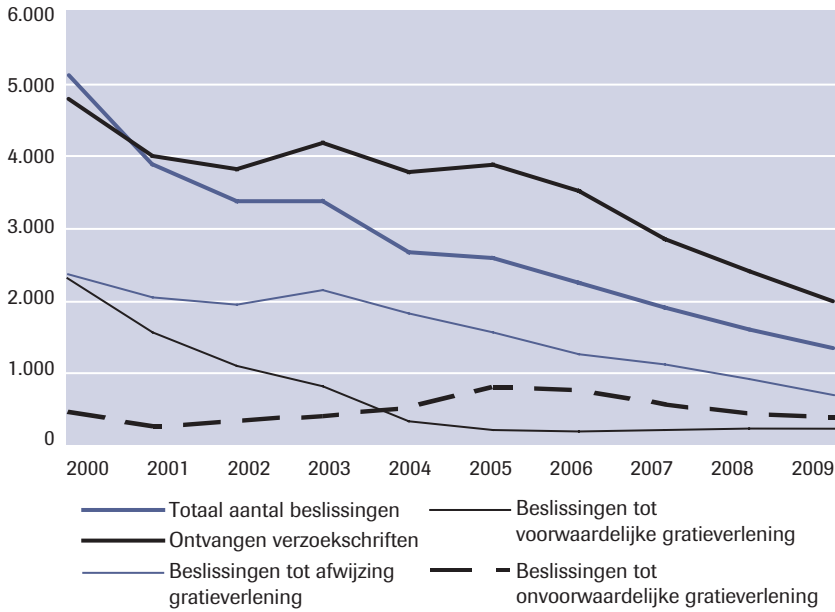

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.27 in bijlage 4.

Bron: CJIB

7.4 Gratie

In bepaalde gevallen kan het voorkomen dat een veroordeelde onder zijn straf kan uitkomen of in aanmerking komt voor strafvermindering door middel van het verlenen van gratie. Het aantal te nemen beslissingen voor een gratieverzoek neemt al geruime tijd af. In 2000 waren er nog 5.200 beslissingen, in 2009 is dit aantal gedaald tot 1.300 (zie figuur 7.16). Ongeveer de helft van de beslissingen is een afwijzing. In 2004 werd nog bij minder dan een derde van de beslissingen het verzoek om gratie toegewezen. Sinds 2004 stelt het ministerie van Justitie vaker niet dan wel voorwaarden bij het verlenen van gratie. In 2009 ging het om 390 onvoorwaardelijke graties, tegenover 240 gratieverleningen met voorwaarden. Een voorwaarde is bijvoorbeeld dat de veroordeelde een taakstraf verricht. Wordt niet voldaan aan de voorwaarde, dan wordt de gratie teruggedraaid en moet de veroordeelde alsnog de volledige straf ondergaan.

Figuur 7.16 Beslissingen op gratieverzoeken

Voor de corresponderende cijfers zie tabel 7.28 in bijlage 4.

Bron: CBS